

NIEUWE WATERPLANTEN BEDREIGEN WATERLOPEN

INLEIDING

Invasieve exoten zijn soorten die van nature niet in Vlaanderen voorkomen, maar zich op sommige plaatsen massaal vestigen. Deze soorten verspreiden zich zeer snel en vertonen een explosieve groei. De exoten die vandaag in onze waterlopen groeien, komen veelal uit privé-tuinvijvertjes en aquaria. Als ze bij particulieren thuis als storend ervaren worden, worden ze verwijderd en in sommige gevallen in de waterloop gedumpt.

Ze verspreiden zich vooral vegetatief: uit een klein stukje stengel met één knop kan een nieuwe groeikern ontstaan. Stromend water, maar ook overstromingen (vb. vanuit vijvers naar waterlopen) vormen een ideaal transportmiddel.

Uiteraard zijn deze exoten vaak mooie planten, maar ze zijn niet gewenst. Grote waternavel, parelvederkruid en waterteunisbloem zijn bekende voorbeelden van soorten die we hier liever kwijt zijn, omdat ze hinder en schade veroorzaken.

Er is dus dringend behoefte aan een grondige en geïntegreerde aanpak. De Vlaamse waterbeheerders hebben besloten hier samen werk van te maken. Nederland bewees al dat een goede bestrijding de situatie onder controle houdt en de planten zelfs bijna kan uitroeien.

Een onvolledige of foutieve bestrijding is ten sterkste af te raden, want dat bevordert de verspreiding van de soorten. Daarom staan kennis, ervaring en een zeer secure bestrijdingswijze centraal in het actieplan van de Vlaamse waterbeheerders. Het doel is tegen eind 2007 alle hinder van de overwoekerende exoten tot een absoluut minimum te beperken.

Omdat ze zich gemakkelijk vestigen en snel overwoekeren, vormen invasieve exoten een potentieel probleem. Soms blijft de overwoekering - op korte termijn - uit. Ook in dat geval is bestrijding aangeraden, om erger te voorkomen. Zodra de situatie uit de hand loopt, kunnen heel wat problemen ontstaan:

- de waterafvoer kan door de enorme plantenmassa ernstig belemmerd worden;
- bij een piekafvoer kunnen de planten zich ophopen bij bruggen, dammen, gemalen en andere kunstwerken. De druk die daardoor op deze kunstwerken uitgeoefend wordt, mag niet onderschat worden;
- de planten overheersen op kwetsbare inheemse soorten;
- massale groei kan de waterkwaliteit verstoren: gebrek aan zuurstof en licht met onder andere vissterfte als gevolg;
- aantasting van het natuurlijke ecosysteem (verstoring van de nutriëntenhuishouding, verlanding...);
- als de planten een tapijt op het water vormen, ontstaan ook problemen voor recreanten zoals hengelaars en kanovaarders.

GEMELDE VINDPLAATSEN

De invasieve exoten vinden we vooral in voedselrijk water. We zien ze sinds een vijftal jaren verspreid opduiken in Vlaanderen. Voordien waren er maar enkele vindplaatsen. Op een aantal locaties treffen we toch massale populaties aan.

Voor de provincie Antwerpen is dit onder andere in:

- de Aa in Lille, Vorselaar en Grobbendonk: grote waternavel komt op ongeveer een 100-tal plaatsen voor in de waterloop;
- de Grote Nete in Balen: parelvederkruid woekert in de waterloop;
- de Broekloop in Lille: tapijten van ruim 200m² komen voor in deze smalle waterloop;
- de Kleine Nete in Kasterlee: waterteunisbloem vormt een tapijt van 30m²;
- de Antitankgracht in Brasschaat: parelvederkruid vormt een probleem;
- het Schoonselhof in Wilrijk: grote waternavel overwoekert talrijke sloten en de Hollebeek.

RISICOVOLLE SOORTEN

parelvederkruid (*Myriophyllum aquaticum*)

tropische oorsprong (ook gepareld of Braziliaans vederkruid genoemd)
veelvuldig aanwezig in stilstaand water
verdwijnt meestal tijdens de winter, kan woekeren tijdens warme zomers
wordt soms verward met (inheems) aarvederkruid; parelvederkruid is het enige vederkruid dat boven water groeit

**De volgende kenmerken
zijn goed bruikbaar voor determinatie:**

- stengels tot 0,5 cm dik en een paar meter lang;
- kruipt over natte grond en tegen wateroppervlak;
- draagt kransen van 4 tot 6 langwerpige bladeren die (tot 30 cm) boven het water uitsteken. De bladeren zijn 2 tot 5 cm lang en verdeeld in 12 tot 36 fijne lijnvormige slippen (met een lengte tot 1,6 cm). De bladeren onder het wateroppervlak zijn groener, minder stijf en kleiner;
- heeft een blauwgroene kleur;
- drijft vaak in een halfcirkelvormig tapijt op het water.

grote waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides* L.f.)

oorsprong: Zuid-Amerika (ook braziliaantje of Braziliaanse waternavel genoemd)

verspreidt zich zeer snel: een stekje van enkele cm kan tot een nieuwe plant uitgroeien

explosieve groei: tijdens de zomermaanden kan de biomassa wekelijks verdubbelen

De volgende kenmerken zijn goed bruikbaar voor determinatie:

- onbehaarde, glanzende bladeren, min of meer rond qua vorm, diameter 4 tot 10 cm, bladsteel in het midden (paraplu); blad aan één kant diep ingesneden tot aan de bladsteel, 3- tot 7-lobbig;
- groei van mei tot oktober, met piek in juli-augustus
stengels tot meer dan 0,5 cm dik, kruipen over de grond en over (of net onder) het wateroppervlak;
- elk blad voorzien van bosje wortels (tot meer dan 5 cm lang) op de knopen van de stengel;
- bloeit zelden bij ons, de bloemen zijn relatief klein en grauwwit;
- vormt drijftillen: koloniseert het water vanaf de oever en vormt een deken.

waterteunisbloem (*Lugwigia grandiflora* of *palustris* of *uruguayensis*)

oorsprong: Zuid-Amerika
kan de winter goed overleven
groeit zowel in stilstaand
als stromend water

**De volgende kenmerken
zijn goed bruikbaar voor determinatie:**

- vormt lange uitlopers met lepelvormige blaadjes die op het water drijven;
- de drijvende planten hebben opvallende witte wortels;
- als het drijvende tapijt eenmaal dicht genoeg is, schieten stengels op die tot een meter hoog worden;
- bladeren hebben een stompe spatelvorm, drijvende bladeren zijn zo goed als rond. Bladeren die boven het wateroppervlak uitgroeien, zijn lancetvormig met aflopende punt;
- de kleur van het blad is blauwgroen. De lichte kleur maakt de nerven zeer duidelijk;
- de bloem is geel.

GEZAMENLIJK BESTRIJDINGSPLAN

De CIW (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid) heeft vier acties uitgewerkt om tegen eind 2007 de hinder van invasieve waterplanten uit te schakelen. De samenwerking van gewestelijke, provinciale en lokale waterbeheerders is essentieel om tot een gebiedsdekkende bestrijding te komen.

Inventarisatie

Op korte termijn is een volledig overzicht nodig van de verspreiding van de exoten. Hiervoor wordt een beroep gedaan op iedereen die vaak in de omgeving van waterlopen vertoeft.

Technici, rattenvangers, groenarbeiders... zullen de data registreren. Via een databank kan de evolutie van de soorten in detail gevolgd worden.

Bestrijding

Een grondig bestrijdingsprogramma wordt opgestart. De verschillende waterbeheerders werken hierbij grensoverschrijdend samen. Het Vlaamse Gewest wijst een aannemer aan om de grote broeihaarden te verwijderen.

Het Vlaamse Gewest en de provincie zorgen voor een permanente nazorg waarbij elke hergroei onmiddellijk verwijderd wordt.

Voorkomen van nieuwe besmettingen

Het dumpen van exoten in waterlopen of openbare vijvers wordt voorkomen via een gerichte sensibilisatieactie.

Wetgeving

Er wordt onderzocht of de verkoop van invasieve soorten verboden kan worden. In Nederland en Groot-Brittannië is de verkoop van de grote waternavel al verboden.

Invasieve exoten moeten zeer secuur verwijderd worden. De vegetatie mag niet gemaaid worden om te vermijden dat versnipperde plantendelen nieuwe groeikernen vormen. De planten worden volledig verwijderd (met wortels). Door de bestrijdingszones af te schermen, wordt de verspreiding verder ingeperkt.

De verwijderde planten worden onmiddellijk afgevoerd en gecomposteerd. De afdeling Water en de provincie zetten een controleteam in voor de voortgangscontrole van de situatie. Daarvoor worden extra krachten aangeworven (startbaners).

Met een frequentie van minstens één keer per drie weken worden de aangewezen locaties geïnspecteerd. Hergroei wordt onmiddellijk verwijderd.

We zien ook andere exoten opduiken, zoals watersla (*Pistia stratiotes*), waterhyacint (*Eichhornia crassipes*) en watercrassula (*Crassula helmsii*). Die vormen (voorlopig nog) geen probleem. Om risico's te vermijden, is een blijvende voortgangscontrole nodig.

UW BIJDRAGE

Iedereen kan eraan bijdragen om van deze actie een succes te maken.

Hieronder vindt u enkele tips:

- voorkom verspreiding: dump uw overschot aan plantenmateriaal niet in de natuur, noch in poelen, vijvers of waterlopen, maar composteer het op een plek waar de planten niet opnieuw kunnen wortelen of breng het naar een container park of groencomposteringsterrein. Verwijder het plantenmateriaal niet op eigen houtje uit waterlopen of grachten. De kans op verdere verspreiding is zeer reëel;
- inventarisatie: het is van essentieel belang dat alle groeiplaatsen gekend zijn om een volledige bestrijding te kunnen uitvoeren. Lokale actoren zijn het best geplaatst om die groeiplaatsen te inventariseren. We mogen ons niet beperken tot waterlopen, ook de stilstaande wateren (poel, tuinvijver, visvijver...) waar deze soorten voorkomen, moeten bekend zijn. Alle vindplaatsen van grote waternavel, parelvederkruid, waterteunisbloem en andere exoten kunt u melden aan de provinciale contactpersoon (zie verder). Binnenkort vindt u op de website van de provincie ook een inventarisatieformulier;
- bestrijding op privé-domein: voor de bestrijding van exoten in privé-eigendom (zoals vijvers en poelen) is de toestemming van de eigenaar vereist. Aan de privé-eigenaars wordt gevraagd hiervoor toestemming te geven en mee te werken aan de bestrijding. Dat is niet alleen belangrijk voor de eigen vijver maar ook om verdere verspreiding te voorkomen.

MEER INFORMATIE?

Dienst Waterbeleid, Provincie Antwerpen
Contactpersoon: Bianca Veraart
Koningin Elisabethlei 22
2018 Antwerpen.
tel: 03-240 54 57
fax: 03-240 64 78
e-mail: bianca.veraart@admin.provant.be
webadres: <http://www.provant.be/waterbeleid>
(rubriek ongewenste fauna en flora)

afdeling Water AMINAL
Contactpersoon: Koen Martens
E. Jacqmainlaan 20
1000 Brussel.
tel: 02-553 21 12
fax: 02-553 21 45
e-mail: koen.martens@lin.vlaanderen.be
webadres: <http://www.waterinfo.be>

Meer info, bronnen en foto's:

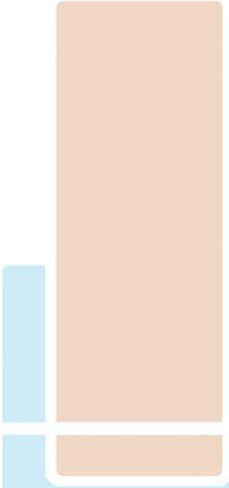
- Denys, L., Packet, J. & Van Landuyt, W. (2004). Neofieten
in het Vlaamse water: signalement van vaste waarden en
rijzende sterren onder nieuwe waterplanten.
Natuur.focus 3(4): 120-128.

- www.stowa.nl/waternavel

- Pot, R. (2003). Veldgids water- en oeverplanten,
KNNV uitgeverij, Utrecht. - www.roelfpot.nl

- www.instnat.be en <http://flora.instnat.be/flora/>

Depotnummer: D/2005/0180/16

**Verantwoordelijke uitgever: Danny Toelen, Provinciegriffier
Koningin Elisabethlei 22
2018 Antwerpen**

Deze brochure is een gezamenlijk initiatief van
de provincie Antwerpen en Aminal, afdeling Water.

2005